

Sú naše zdroje udržateľné?

„Súčasný riadenie využívania zdrojov si vyžaduje vnímať výzvy na trvalú udržateľnosť a osvojenie poznatkov na jej realizáciu. Svet aj Slovensko sa nachádzajú pred veľkou transformáciou. Formuje sa nová kultúra podnikania, v ktorej sa ekonomický rast, prosperita podniku a environmentálna kvalita chápu ako spojitý nádoby. Ak sa podniky neadaptujú na nové požiadavky trvalej udržateľnosti, čaká ich odchod z podnikateľskej scény, prípadne i zánik.“

prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.

Foto: Juraj Kostúrnik

Pozoruhodné je, že za definovanie a riešenie spôsobu ochrany a využívania zdrojov bola v r. 2009 udelená Nobelova cena za ekonomiku prof. Elinor Ostromovej z Indiana University v Bloomington v štáte Indiana. Mottom jej práce bola skúsenosť, že ekonómia je veľmi komplexnou vedou, a preto pestrosť jej foriem sa najlepšie študuje interdisciplinárne a intermetodologicky. Vo svojej praxi venovala veľkú pozornosť inštitucionálizácii riadenia spoločných zdrojov.

Úloha Slovenska

Preferencia trhu je tiež podstatná, ale pre zabezpečenie trvalej udržateľnosti nepostačuje. Novou alternatívou vývoja Európy, sveta a prirodzene aj Slovenska je sociálne ekologická trhová ekonomika.

Ťažiskom monografie je úloha Slovenska vyrovnáť sa s problémom ochrany svojich obnoviteľných i neobnoviteľných prírodných a ľudských zdrojov tak, aby krajina nepodľahla pri využívaní zdrojov tlaku finančného kapitálu. Nájdenie nástrojov a zdrojov riešenia bude podstatné pre jeho budúcnosť. Udržateľná spoločnosť rešpektuje udržanie života, ochranu samoregulačných, prirodzených

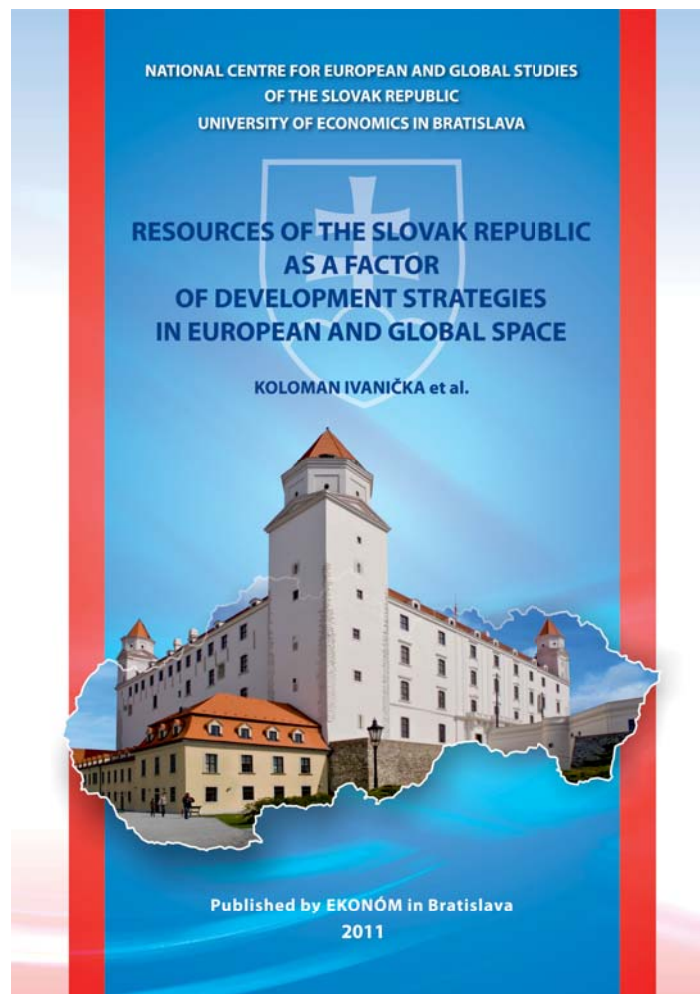
Za krátke obdobie svojej existencie (od r. 2009) Národné centrum európskych a globálnych štúdií SR pri Ekonomickej univerzite v Bratislave (ďalej len NCEGŠ) vydalo už svoju štvrtú tematickú monografiu, zahrnutú do programu tvorby modelu trvalej udržateľnosti Európy a sveta – tentokrát venovanú zdrojom Slovenskej republiky. Zdroje sú jedným z kľúčových činiteľov, ktorým sa meria tak bohatstvo štátu, ako aj jeho smerovania do budúcnosti. Vzhľadom na ich limity treba ustrážiť starostlivé nakladanie s nimi a zabezpečiť ich stálu ochranu. Presnejšie povedané: ich osvojenie a následné využitie treba smerovať jednoznačne k ich trvalej udržateľnosti.

Ekosystémy nie sú v stave obnovovať pôvodné, alebo následne utvárané zdrojové cykly. Prácu, v rámci ktorej sa zdarma realizuje autoregulácia biosféry, antroposféry i nekrosféry, musí spoločnosť preberať za vysoké náklady, alebo znášať veľké škody a straty. Veda sa usiluje preniknúť do podstaty problému a nájsť cestu k náprave. Zaujímavé bolo inštalovanie novej vedy – sozológie, zameranej na ochranu životných zdrojov. Nová veda získala podporu OSN, FAO, UNESCO, ale aj lekárskeho, geovied, prírodných vied, humanitných, etických, teologických aj ekonomických vied.

Riadenie zdrojov spoločného vlastníctva

Monografia osobitne upozorňuje na potrebu riadenia zdrojov spoločného vlastníctva (Common – Pool Resources), t. j. zdrojov, ktoré sú dosiahnuteľné a dostupné všetkým občanom ako ich prirodzeným užívateľom. Patria sem prírodné, ľudské, hmotné a duchovné zdroje (napr. čistý vzduch, pitná voda, voľné dary lesa, zmysel pre inovačnú obnovu, podnikateľský duch národa, etická úroveň spoločnosti, osvojené hodnotové systémy); tieto zdroje potrebujú nielen ochranu, ale aj kontrolovateľné normy ich využívania. Obyčajne sa riadia zvykovým právom, často sú riadené samosprávnymi orgánmi. Riadenie zdrojov si vyžaduje pochopiť nové výzvy, ale aj osvojovanie si nových poznatkov. Princíp ochrany života a udržateľnosť zdrojov sa stávajú nadradenou kategóriou. Ekonomické inštitúcie musia prijať svoj podiel zodpovednosti za ich bezporuchové fungovanie ako integrálnej súčasti ekosystémov.

Elastickosť riadenia spoluužívateľnosti zdrojov býva účinnejšia ako len riadenie „zhora“ samotným štátom alebo súkromnými inštitúciami a trhom.

sa obnovujúcich celostných mechanizmov našej planéty Zem i dodržiavanie hranice udržateľnosti čerpania zdrojov. Poskytuje občanom právo a možnosti starostlivosti o svoje zdroje a systémovo zabezpečuje prostriedky na udržiavanie svojich životných potrieb.

Udržateľnosť nemôže byť a nie je vecou, resp. určujúcim smerom jedného rezortu (životného prostredia). Tento smer musí byť chápaný prierezovo – výsostne sa však dotýka celého hospodárstva krajiny, zamestnanosti, smeru sociálneho rozvoja (spôsobu života a životnej úrovne obyvateľstva) a koncepcie využitia zdrojov, finančných zdrojov nevynímajúc. Len vzájomnou symbiózou týchto a ďalších činiteľov sú predpoklady dosiahnutia udržateľného pocitu šťastia a spokojnosti.

Rio+20

V máji 2012 sa v brazílskom Riu de Janeiro bude konať mimoriadne významný svetový summit OSN o udržateľnom rozvoji – Rio + 20. Táto konferencia má pripraviť aj novú architektúru trvalej udržateľnosti sveta, do tvorby ktorej by sa mala účinne za-

Foto: Juraj Kostúrik

pojiť aj Slovenská republika. Má ukázať, že sociálno-ekonomický rozvoj a životné prostredie tvoria jeden objekt riadenia. Konferencia sa bude tiež orientovať na inštitucionálne opatrenia pre budúce smerovanie ľudských aktivít a má prijať účinné opatrenia pre trvalo udržateľný rozvoj sveta. Pôjde o novú kultúru, nový model organizácie spoločnosti, obcí, miest, regiónov, štátov i sveta.

Slovensko stojí tiež pred problémom ochrany svojich obnoviteľných a neobnoviteľných prírodných zdrojov, ako aj ľudských zdrojov. Aj Slovensko sa dostáva pod tlak potreby peňazi a finančného kapitálu pre výstavbu infraštruktúry, vzdelávací systém, zdravotný systém, urbanizačný proces, zavádzanie inovácie, ochranu a uzdravenie ekosystémov. Nájdenie nástrojov a zdrojov riešenia bude podstatné pre jeho budúcnosť.

Novovydaná monografia NCEGŠ – Ivanička, Koloman et al: *Resources of The Slovak Republic as a factor of development strategies in European and global space (Zdroje Slovenskej republiky ako činitele rozvojových stratégií v európskom a globálnom priestore*. Vydavateľstvo EKONÓM v Bratislave, 2011, s. 664, ISBN 978-80-225-3204-4, počíta sa aj so skrátenou verziou) je napísaná v angličtine s rozšíreným resumé príspevkov v slovenčine (ťažiskové príspevky sú uvádzané celé aj v slovenskom jazyku); má oprávnenú ambíciu byť jedným z príspevkov Slovenskej republiky k riešeniu základných cieľov budúceho Summitu Zeme. Má byť slovenským príspevkom k tvorbe modelu a plánu trvalo udržateľného sveta i nájdenia ucelenej perspektívy budúcnosti a nevyhnutného *génia loci* na všetkých úrovniach rozvoja vlastného územia.

Dielo širokého autorského kolektívu

Monografia je dielom širokého autorského kolektívu, ktorý predkladá 27 hodnotných príspevkov. Dokumentuje široko rozvinutú autorskú sociálnu sieť NCEGŠ zostavenú z

domácich a zahraničných autorov. Príspevky možno rozdeliť do týchto tematických, vzájomne súvisiacich klastrov:

1. *Zdroje v trvalo udržateľnom modeli sveta a Slovenska*: okrem ťažiskových príspevkov K. Ivaničku (Zdroje v trvalo udržateľnom modeli sveta a Slovenska; Génus loci, Génus Európy, Génus sveta ako faktory inovácie a adaptácie kompletného rozvoja a trvalej udržateľnosti) zaraďujeme sem príspevky, ktoré analyzujú ľudské, materiálne, nehmotné či duchovné zdroje Slovenskej republiky – Ľudské zdroje (B. Vaňo, D. Jurčová, B. Šprocha); Lesy ako kľúčový zdroj rozvoja Slovenska a jeho regiónov (I. Hajduchová); Voda ako kľúčový zdroj prosperity a rozvoja Slovenska (J. Gajdová); Ovzdušie a jeho autoregulačná funkcia v systéme prostredia, zdravia obyvateľstva a ekonomického rozvoja (R. Jonáš); Pôda – unikátny a multifunkčný zdroj (J. Sobocká); Geologické zdroje v rastovom modeli Slovenska (P. Baláž); Inovácie: najdôležitejší zdroj konkurenčnej schopnosti – podnikateľský priestor (J. Borovský); Výskumná infraštruktúra ako rastový zdroj SR (S. Matúšová,

P. Magdolen); Regionálna identita: udržateľný zdroj a stimulátor ekonomického rozvoja územia s osobitným zreteľom na cestovný ruch (J. Silvan); Zahraničné inštitúcie a zahraniční investori ako činiteľ a stimulátor sociálno-ekonomického rozvoja (K. Drieniková); Finančná infraštruktúra ako rastový zdroj vyspelého štátu (J. Kotlebová); Regióny ako strategický činiteľ dynamiky a rastu (M. Buček, Š. Rehák, A. Ivaničková); Etika a ekonomika v kontexte duchovných zdrojov (P. Ivanová).

2. *Európsky kontext trvalo udržateľného rozvoja* – problematiku analyzuje podpredseda Európskej akadémie vied a umenia v Salzburgu, Rakúsko, prof. E. Hoedl.

3. *Kľúčové rozvojové činitele* – Inovácia a poznatkový manažment (J. Košturiak); Vzdelávací systém – strategický činiteľ rozvoja (Ľ. Bagalová); Medzinárodný kontext vzdelávacieho systému Slovenska (J. Gašparíková); Národná kultúra ako

Foto: Juraj Kostúrik

ežonančný priestor (V. Šabík); Etické modely – hnací mechanizmus a usmerňovateľ rozvoja (P. Fobel); Zastavané prostredie, vybavenosť, infraštruktúra v urbanistickom a rurálnom rozvoji SR (Ľ. Vitková); Historické danosti ako strategický činiteľ rozvoja (V. Timura); Komoditný trh stimulátor rozvoja (B. Chovancová).

4. *Slovensko a svet* – Implikácie globálnej krízy na budúci rozvoj (P. Staněk); Svetové ekonomické trendy a ich vplyv na formovanie priemyselnej politiky Slovenska (O. Barič); Komparácia výkonnosti hospodárstva a životnej úrovne SR v rokoch 2005 – 2010 v kontexte Európskej únie (M. Sedlák).

Vydanie tejto publikácie je počínom, ktorým dostáva odborná a laická verejnosť na Slovensku materiál, ktorý ju priamo zapája do ťažiskového európskeho a svetového trendu smerujúceho k trvalo udržateľnému rozvoju, zatiaľ jednej alternatívy nielen prežitia ľudstva, ale aj jeho žiadaných kvalitatívnych ukazovateľov.

(Poz. red.: Autorom všetkých použitých citátov je prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.)

doc. RNDr. Ladislav Koval, CSc.